

suplement educatiu de la revista de lletres L'illa

txt

primavera

2009

núm. 11

La programació d'aula

materials educatius
per a l'escola valenciana
bromera.txt

suplement
educatiu de
la revista
de lletres *L'illa*

materials educatius
per a l'escola valenciana
bromera.txt

TXT és una publicació d'Edicions Bromera coordinada per Josep Antoni Fluixà

Consell de redacció: Marta Estrelles i Carol Borràs

Consell assessor: Alfred Aranda, Bernat Bataller,

Vicent Borràs, Joan Carles Gírbés i Josep Gregori

Col·laboradors: Montserrat Ferrer Ripollés, José Luis Sastre, Maria Viu, Enric Salom, Pepa Guardiola, Fco. Antonio Sevilla i Cristina Simón

Correcció lingüística, maquetació i arxiu gràfic:
Edicions Bromera

Disseny gràfic: Enric Solbes

Fotografia: Alfred Aranda i Agustín Serra

Redacció i administració: Apartat de correus 147,
46600 Alzira (Ribera Alta), telèfon 962 402 254

Adreça a Internet: www.bromera.com/txt

Correu electrònic: txt@bromera.com

Impressió: Bormac

Tirada: 12.500 exemplars

ISSN: 1887-3979 / **DL:** V-635-2007

TXT no s'identifica necessàriament amb els articles dels seus col·laboradors, ni els torna els originals no sol·licitats, ni hi manté correspondència.

TXT autoritza la reproducció dels seus articles si se'n fa esment de la procedència.

Editorial

L'objectiu final de qualsevol reforma o llei educativa és la millora del sistema educatiu –naturalment, des de la perspectiva ideològica, política i pedagògica de qui la propugna i té la intenció i la voluntat d'aplicar-la– i, en conseqüència, es pretén, en última instància, que servisca perquè la qualitat de l'ensenyament –la docència impartida pel professorat– afavorisca uns resultats més positius en l'aprenentatge de l'alumnat. Això vol dir que el recorregut de tota normativa educativa nova ha de ser, per força, llarg –o, si més no, a mitjan termini– i, per això mateix, des del món educatiu s'ha reclamat reiteradament un gran pacte polític per a mantenir unes línies generals d'actuació no subjectes a un canvi cíclic massa freqüent, provocat per la imposició dels criteris exclusius de qui governa després de cadascuna de les eleccions.

De fet, qualsevol reforma o llei educativa serà un fracàs si no se li dóna el temps suficient –i se la dota dels recursos necessaris, com és lògic– per a la implantació efectiva: és a dir, per a l'aplicació real dels objectius, la metodologia, els criteris d'avaluació i el currículum proposat per a la pràctica educativa entre el professorat i l'alumnat. Si les reformes o les lleis no impliquen canvis a l'aula, són només textos teòrics que no generen els fruits desitjats i, en conseqüència, resulten inútils. Per això, les bondats o les equivocacions de les lleis educatives de caràcter general s'han d'avaluar amb una certa perspectiva, sense que això, evidentment, signifiqui que no s'hi hagen d'introduir les rectificacions i les millores que sobre la marxa es consideren necessàries.

En qualsevol cas, és cert també que una bona fonamentació teòrica és imprescindible

ble perquè una llei educativa siga efectiva, com ho és, sens dubte, la redacció i proposta d'un currículum de qualitat coherent i adaptat a les necessitats presents i futures d'una societat en evolució permanent. A més, aquest currículum ha de tenir les aportacions de les diferents comunitats autònomes, que han d'enriquir la prescripció inicial i adequar-la a les característiques culturals, socials i lingüístiques de cada territori. I serà, finalment, a partir d'aquest currículum de cada comunitat que les editorials elaboraran els seus materials –els seus llibres de text– i de l'encert d'aquests –de la transmissió més o menys encertada del currículum oficial– dependrà en una part bastant important l'èxit o el fracàs final de la llei impulsada. També són factors determinants de l'efectivitat de la llei nova, indiscutiblement, la dotació dels recursos econòmics usats i la formació del professorat. I ni l'un ni l'altre, de moment, estan al nivell que es requereix.

Flaixos

Prop d'un terç dels mestres no dominen el valencià

El 30% dels docents del pla d'estudis en valencià en Secundària no està prou capacitat per a donar les classes en la nostra llengua. La Conselleria d'Educació ha proposat una moratòria entre 10 i 15 anys que els sindicats rebutgen per considerar la proposta irresponsable després de 25 anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià. Segons les dades facilitades per l'STEPV, el percentatge encara és més elevat pel que fa a FP, en què el professorat sense capacitació lingüística representa un 41%, i un 86% en el cas dels mestres de taller. Les associacions sindicals alerten que aquesta situació nega oportunitats a l'alumnat valencià i exigeixen solucions per al proper curs.

II Congrés d'Educació a l'Alcúdia

Els dies 24, 25 i 26 de setembre se celebra el II Congrés d'Educació de l'Alcúdia. Amb el títol «Intel·ligències de futur», l'objectiu d'aquesta edició és reflexionar al voltant de l'ús de les tecnologies de la informació en l'àmbit de l'educació. L'Ajuntament de l'Alcúdia i la xarxa Confluència 340 són els organitzadors d'aquest congrés en el qual també col·laboren, entre altres, la Fundació Bromera per al Foment de la Lectura i CCOO. Enguany, s'espera repetir l'èxit d'assistència de la primera convocatòria, que va reunir més de 300 professors.

Primavera del llibre i de la lectura 2009

Sota aquest títol s'engloben les activitats que es desenvolupen en les VIII Jornades Literàries de Carcaixent (del 21 al 27 d'abril), les VI Jornades sobre la Promoció i el Plaer de la Lectura a Alzira (del 28 al 30 d'abril), i el curs «El foment lector i l'educació literària», que té lloc els dies 5, 6 i 7 de maig, al CEIP Lluís Vives d'Alzira. Diferents conferències, col·loquis amb autors –com ara Agustín Fernández Paz–, presentacions de llibres i experiències educatives o la celebració del Dia del Llibre són algunes de les activitats que tindran lloc durant gairebé tot el mes d'abril i el començament de maig. Els mestres que hi participen rebran un certificat acreditatiu d'assistència. Podeu consultar la programació completa en www.fundaciobromera.org.

Educ@web
www.rrfisica.cat/

Publicació digital des d'on el professorat de física pot compartir els recursos: activitats raonades per a facilitar la comprensió d'idees, aclariment de qüestions didàctiques, propostes d'activitats estimulants...

Any de commemoracions

El 9 d'abril es commemora el 400 aniversari de l'expulsió dels moriscos. En Bromera hem preparat una selecció de llibres (disponible en www.bromera.com) que ens endinsen en aquest període clau de la nostra història i en una cultura que va estar arrelada durant segles al nostre territori. També es commemora el 200 aniversari del naixement d'Edgar Allan Poe, mestre del relat breu, i el 150 d'un altre gran escriptor, Arthur Conan Doyle, autor de les aventures de l'extraordinari Sherlock Holmes. En el web, trobareu també obres destacades d'ambdós escriptors. I no ens podem oblidar del bicentenari del naixement del científic Charles Darwin. Bromera publica aquesta primavera una obra de divulgació sobre les seues teories.

És possible una programació d'aula autònoma?

Montserrat Ferrer Ripollés*

Diuen que programar és l'art de seleccionar i d'organitzar: decidir què treballarem, quan i com. Qui n'és el responsable? Sens dubte, la professora o el professor que treballa a peu d'aula i que coneix l'alumnat que té al davant. És un dret i una responsabilitat dels professors que no podem delegar en cap altra instància. No són els llibres de text els que han de programar per nosaltres; són tan sols una eina per a ajudar-nos a dur endavant els nostres objectius.

* IES Penyagolosa. Universitat Jaume I

Afirmacions com aquestes no solen ser qüestionades per ningú. En teoria. Perquè en la pràctica s'incompleixen de manera generalitzada. Departaments que no tenen una programació pròpia, sinó que la van canviant d'acord amb el llibre que adopten; programacions que segueixen fil per randa, pàgina a pàgina, les propostes del llibre que tenen al davant; professors desesperats per tenir la guia didàctica i poder copiar la programació o, fins i tot, les proves d'avaluació proposades pels autors dels materials; professors que duen a l'aula activitats que pensen que no funcionaran –i que, efectivament, no funcionen–. I doncs, per què les han fetes? Perquè el llibre de text s'ha convertit, per a alguns, en un llibre sagrat, un llibre que no pot ser qüestionat per un professor qualsevol. Perquè alguns –com vaig sentir una vegada en un acte amb editorials– pensen que fer llibres de text és fer llibres «a prova de professors», llibres en què tot es dona mastegat, fragmentat, esmicolat, organitzat d'una manera tancada que impossibilita una programació d'aula pròpia.

Pense en aquestes «unitats» didàctiques tan esteses en què és impossible deduir quin és el contingut que dóna «unitat» al conjunt de pàgines que reben aquest nom. Una mica de lectura, un poc de teoria textu-

al, un xic d'ortografia, un bocí de sintaxi, un tast de semàntica, un petit bany de literatura i, potser, per a concloure, unes activitats de recapitulació que són, de nou, un poti-poti de continguts diversos. Com es pot posar ordre en aquest caos? En aquest context fer una programació d'aula esdevé una tasca titànica per al professor que, al capdavant, decideix deixar-s'hi portar i *anar fent* una activitat rere l'altra, sense tenir clar –ni ell ni l'alumne– quin és l'objectiu que dóna sentit als continguts i a les activitats programades.

Alguns diuen que «això és el que volen els professors» o que «cal canviar amb freqüència de continguts per tal de motivar els alumnes i que no s'avorrisquen». Doncs no. Crec que som molts els professors que volem un llibre amb una estructura que facilite la manipulació i la consulta –com ara de qüestions gramaticals–, amb seqüències didàctiques orientades cap a uns objectius clars i unitaris, i amb les activitats suficients per a un aprofundiment mínim; un material que facilite diferents programacions d'aula, en què l'alumne sàpia a cada moment què ha d'aprendre i per què; un llibre que l'alumne puga consultar en el futur, és a dir, un llibre per a conservar i no un llibre d'un sol ús. D'altra banda, motivar els alumnes no vol dir tenir-los distrets i ocupats. L'alumne està

Som molts els professors que volem un material que facilite diferents programacions d'aula, en què l'alumne sàpia a cada moment què ha d'aprendre i per què

motivats quan entén què està fent a cada moment i per què. No hi pot haver motivació ni programació a partir del caos i el picoteig desordenat.

És cert que els professors hem de dissenyar la nostra pròpia programació d'aula i adequar-la al nostre alumnat, sense «por de la llibertat», però la veritat és que algunes propostes de materials ens ho posen ben difícil.

La programació d'aula: entre la necessitat i la responsabilitat

Josep Antoni Fluixà

No fa falta cap estudi rigorós, ni cap anàlisi feta per especialistes de prestigi reconegut, per a extraure la conclusió que les coses sempre ixen millor i tenen més garantia d'èxit quan es dissenyen i planifiquen d'una manera coherent i intencionada, quan abans de fer qualsevol acció, aquesta ha estat meditada i s'han programat tots els processos implicats en la seua elaboració. Per això, per als docents, la programació d'aula és necessària si es vol transmetre a l'alumnat una bona educació.

Fins i tot, és molt probable que siga la part més important de tot el disseny curricular del sistema educatiu de qualsevol país, perquè amb la programació d'aula es concreten els objectius, les competències bàsiques, les metodologies, els continguts i els criteris d'avaluació que els legisladors han previst en la llei educativa que regula l'ensenyament de la societat a què pertanyen i s'apliquen en l'aprenentatge de la població en edat escolar. En conseqüència, s'ha de tenir molta cura perquè els elements diversos que componen la programació d'aula de les unitats didàctiques o dels projectes de treball s'adeqüen d'una manera coherent al currículum general i a les finalitats educatives de la llei en vigor. O dit d'una altra manera, els docents no podem programar ni impartir les classes al marge del que es prescriu en el currículum oficial.

Els components d'una programació d'aula

Conseqüentment, tenim l'obligació d'adaptar-nos als canvis promulgats per les lleis quan aquestes es renoven, sense renunciar per això a la nostra responsabilitat de renovació i innovació permanent, ja que, com a professionals compromesos amb el nostre treball, creiem en la necessitat i en l'objectiu de millorar dia a dia. I, en aquest sentit, els canvis no ens han de fer por mai. Entre altres raons, perquè no es tracta tampoc, quasi mai, de canvis radicals. De fet, amb la irrupció de la LOE, els components que integren la programació d'aula canvien només per la introducció de les competències bàsiques, un concepte nou o element que s'ha afegit a la definició nova de currículum.

Això significa que a l'hora d'elaborar la programació d'aula d'una determinada unitat didàctica o d'un projecte de treball haurem de considerar –a més del títol de la unitat o del projecte i de l'etapa, cicle i nivell a què

La programació d'aula és la part més important de tot el disseny curricular del sistema educatiu de qualsevol país

es dirigeix – la temporalització i el nombre de sessions que li dedicarem, els materials curriculars que utilitzarem –tant per part del professorat com de l'alumnat–, els objectius didàctics que pretenem aconseguir, les competències bàsiques que desenvoluparem, els continguts –conceptuals, procedimentals i actitudinals– que treballarem, la planificació i la progressió de les activitats en cadascuna de les sessions, els valors transversals que s'hi tractaran, les mesures d'atenció a la diversitat –de reforç o d'ampliació– i els criteris d'avaluació, amb especificació de les proves de control que es consideren necessàries.

L'oferta dels llibres de text

Ben mirat, es tracta dels mateixos components que ens ofereixen les editorials en els llibres de text que ens posen a l'abast i d'una manera cada vegada més detallada. Només hem de fullejar qualsevol guia didàctica per comprovar-ho. Cada unitat s'obri amb una relació dels objectius, dels continguts i dels criteris d'avaluació, acompanyada amb la

Com a professionals compromesos amb el treball, creiem en la necessitat i en l'objectiu de millorar dia a dia. I, en aquest sentit, els canvis no ens han de fer por mai

relació també de les competències bàsiques i dels temes transversals que s'hi treballen, a més de la temporalització recomanada. I, a continuació, ens trobem els objectius, els suggeriments metodològics, les solucions de les activitats de cada pàgina, les activitats complementàries recomanades, i per acabar, al final de cada unitat, una proposta elaborada d'avaluació.

És a dir, els llibres de text ens proporcionen, almenys a hores d'ara, una oferta de programació d'aula ja preparada per a ser usada. D'alguna manera, s'han convertit en una espècie de menjar precuinat preparat per a obrir, calfar –fins i tot al microones sense necessitat d'afegir ni tan sols un poc d'oli– i prendre. Això, naturalment, ens facilita molt la feina, però al mateix temps ens obliga a seleccionar molt bé els materials –els llibres de text– que utilitzarem, perquè si no s'adeqüen al currículum prescriptiu, si no treballen tots els continguts que són obligatoris o si no preveuen com cal les competències bàsiques, la nostra pràctica docent s'allunyarà de la normativa legal i no afavorirem la consecució dels objectius educatius que reclama la societat.

Hem de ser capaços de no deixar-nos dominar pel llibre de text, sinó, al contrari, fer-lo dútil als nostres propòsits didàctics

L'efecte «xup-xup»

Necessitem, per tant, seleccionar molt bé, d'una banda, el material curricular amb què treballarem amb el nostre alumnat i, de l'altra, no renunciar, a pesar de la programació completa que ens ofereixen algunes editorials, a la responsabilitat de ser nosaltres, els docents, els autèntics programadors de les tasques que es desenvolupen a l'aula. Hem

Els llibres de text ens proporcionen, almenys a hores d'ara, una oferta de programació d'aula ja preparada per a ser usada

de ser capaços de no deixar-nos dominar pel llibre de text, sinó, al contrari, fer-lo dútil als nostres propòsits didàctics. En definitiva, continuant les comparances culinàries i parafrasejant un popular anunci televisiu d'un producte de caldo concentrat conegut, hem de tenir el protagonisme suficient per a aplicar l'efecte «xup-xup». És a dir: no coure només els ingredients –les activitats– amb l'aigua de la proposta dels llibres de text, sinó també enriquir-los amb la pastilla de caldo concentrat –la nostra imaginació i la nostra creativitat–. Si ho fem així, cada unitat es pot convertir en un projecte educatiu engrescador per a nosaltres i també per a l'alumnat, perquè, sens dubte, introduïrem activitats que impliquen, per exemple, investigació, ús de la biblioteca o bé elaboració d'algun producte final: la comunicació de les conclusions extretes a l'acabament de la unitat, una narració per a la revista escolar, la gravació i projecció d'un vídeo sobre un tema concret, la confecció d'un mural o una exposició, etc. En definitiva, aconseguirem un aprenentatge més significatiu.

L'Aventura de preparar les classes

José Luis Sastre

Entre el que exigeix la llei i el que marca cada centre al projecte curricular, ensenyar no és fàcil. A més de conèixer i explicar la matèria, s'han de complir els objectius que estableix la comunitat educativa. De manera que la millor eina a l'abast del mestre és planificar les classes perquè l'alumne s'eduque en valors i pugui adquirir les competències bàsiques. Amb el Projecte Aventura, Bromera ha dissenyat un material ben complet per a ajudar els professors en la seua tasca més difícil.

La planificació de les classes és la tasca més important d'un mestre, perquè d'aquesta depèn el compliment dels objectius. Entre el que demanen la LOE, el Ministeri, les conselleries, les peticions dels pares i les normes del mateix centre, el docent pot necessitar l'ajuda d'un manual que incorpore tots aquests requeriments i li facilite la tasca. Amb aquest propòsit, Bromera posa a la disposició del professorat el Projecte Aventura, que identifica clarament quin objectiu i quina competència es treballa i li proporciona els recursos necessaris per a assolir els objectius. Amb els llibres de text i les guies per al mestre, preparar la classe és una AVENTURA més senzilla i segura. I és que l'educador disposa d'una base sòlida amb tots els elements imprescindibles i pot treballar-los directament amb els alumnes o utilitzar-los com a punt de partida per a elaborar activitats pròpies, amb la seguretat que no perd de vista cap qüestió bàsica.

Competències bàsiques

Des que va entrar en vigor l'any 2006, la LOE obliga les escoles a impartir una sèrie de coneixements imprescindibles que van més enllà de les assignatures. Són les anomenades competències bàsiques, que hauran d'ajudar l'alumne a formar-se com a persona en societat. Una de les novetats que aporta Bromera és que, a diferència de la majoria de manuals, indica al mestre a cada moment quina és la competència que s'està treballant a l'aula. Així, amb un colp de vista a la guia, el docent comprova quina capacitat està fomentant entre les huit bàsiques que estableix la llei: competència lingüística, matemàtica, social, digital, artística, en la interacció amb el món físic, autonomia personal i, finalment, competència per a aprendre a aprendre. Els manuals de Bromera proposen totes aquestes capacitats ja ordenades als seus textos, de manera que una unitat de Llengua, per exemple, s'estructura en lectura, vocabulari, gramàtica i ortografia i exercicis de comprensió oral i escrita. Cada element treballa una competència que el mestre pot reforçar, si vol, amb els suggeriments que trobarà en les mateixes guies. Es tracta de donar-li idees per a explicar els continguts millor.

El Projecte Aventura ja està en marxa en els quatre primers cursos de Primària, on ha tingut una acollida extraordinària entre el professorat. A més, els llibres i les guies per a 5é i 6é estan acabant de preparar-se i començaran a funcionar el curs 2009-2010, de manera que el curs vinent es completarà l'oferta d'Aventura per a tota l'educació Primària. El coordinador d'aquest material, Joan Andrés Terentí, explica l'èxit que està tenint Aventura perquè «són llibres pràctics, clars i molt visuals. Tot el material didàctic està orientat perquè facilite la planificació al mestre en tots els sentits». I afegeix: «El fet que cada unitat especifique la competència que es treballa no és solament important perquè el mestre s'organitza millor, sinó també perquè li serà més fàcil explicar als pares què s'està fent a classe en qualsevol moment».

Els llibres d'Aventura són pràctics, clars i molt visuals. Tot el material didàctic està orientat perquè facilite la planificació al mestre en tots els sentits

Manual amb solucions concretes

Una de les raons per les quals el xiquet enveja el llibre del mestre és perquè conté les solucions de les activitats. Ocorre, però, que en lloc de proposar una solució concreta, moltes guies deixen la resposta oberta. No a Bromera. «El manual incorpora totes les solucions, i per a aquelles activitats que impliquen debat o possibles respostes obertes sempre s'apunten suggeriments. Igual que també s'incorporen activitats de reforç i de vocabulari, per a donar al mestre solucions més bones. La idea és ajudar-lo sempre». I l'ajuda, de vegades, pot estar fora de l'aula. «Imagina que esteu treballant les normes de circulació a la classe. El mestre pot considerar que amb els gràfics o l'explicació no n'hi ha prou i per això, en la majoria de temes, hi ha adreces d'Internet en què els xiquets i també els mestres poden trobar més informació o bé animacions, gràfics en moviment i altres suports.» En efecte, una de les competències

EL PROJECTE AVENTURA ÉS...			
Valencià	Micalet		Des de 1r de Primària fins a 6é
Castellà	Tilde		Des de 1r de Primària fins a 6é
Coneixement del medi	Natura		Des de 1r de Primària fins a 6é
Matemàtiques	Capicua		Des de 1r de Primària fins a 6é
Valencià (segona llengua)	Tabalet		Des de 2n de Primària fins a 6é

es bàsiques que estableix la llei implica en-
sinistrar els alumnes en el tractament de la
informació i acostumar-los a trobar recursos
en Internet, però alhora els enllaços amb la
xarxa també donen al mestre l'oportunitat
d'ampliar el material docent i actualitzar
d'una manera permanent els continguts.
«Encara que una de les coses que més des-
taca –diu Andrés Terentí– és l'actualitat dels
textos, cosa que s'aprecia especialment en
les biografies de personatges importants.»

Educació en valors

L'altre gran eix dels manuals és l'educació en
valors, característica transversal que ha d'apa-
reixer a tots els llibres siguin de l'assignatura
que siguin. S'educa en valors a Coneixement
del medi o Llengua, però també a classe de
Matemàtiques. Això fa que per a començar a

**Amb un colp de vista a la guia, el
docent comprova quina capacitat està
fomentant entre les huit bàsiques que
estableix la llei**

parlar de xifres romanes, per posar un cas, el
text del Projecte Aventura proposa als estu-
dians una lectura introductòria sobre Pom-
peia, a partir de la qual es pot debatre sobre
les tragèdies naturals i l'impacte que provo-
quen. La idea és que a la classe dels nombres
no sols es parli dels nombres. A més de les
multiplicacions, la fotosíntesi o les categori-
es gramaticals, els manuals ajuden el mestre
perquè el seu alumne reflexioni i, tal com
demana la LOE, «aprecie els valors de convi-
vència que el preparen per a l'exercici actiu
de la ciutadania». Aquesta és una altra de les
innovacions de Bromera en aquest camp,
perquè de la mateixa manera que subratlla
quina competència es treballa a cada mo-
ment, s'indica també al mestre quins són els
valors que els xiquets hauran de desenvolupar,
com ara la solidaritat, el treball en equip
o els beneficis de la diversitat.

Per què programar?

Carol Borràs

Planificar els continguts esdevé una eina imprescindible per a poder assolir tots els objectius didàctics, atenent el currículum establert i el que disposa la llei en vigor. Els llibres de text estan dissenyats per a facilitar la distribució de cadascun dels elements que intervenen en l'ensenyament: els continguts que cal desenvolupar per àrees, suggeriments d'activitats de reforç o d'ampliació, criteris d'avaluació... Això no obstant, la planificació no ha de dirigir la tasca del mestre, que en qualsevol cas ha de «personalitzar» la docència adequant-la a la realitat educativa dels alumnes.

Maria Viu

Responsable de llibre de text de Baula Edelvives

És el professorat, qui coneix les peculiaritats dels seus alumnes i el context general del procés d'ensenyament i aprenentatge, qui ha de prendre les decisions relacionades amb els elements que intervenen en aquest procés, d'acord amb les finalitats expressades en cada projecte educatiu de centre. La programació adequada a cada grup de xiquets i xiquetes vindrà determinada en funció de les seues necessitats educatives, i les decisions sobre això només les pot prendre el professorat responsable. A més, cal no oblidar que aquesta programació és una eina en construcció permanent.

Per això, les editorials tractem de proporcionar als professionals de l'ensenyament suports que els ajuden a desenvolupar aquesta tasca, intentem facilitar-la, fer-la més còmoda. En la mesura que les programacions de les editorials siguin flexibles i obertes, podrem proporcionar al professorat instruments adequats perquè programar no siga un treball feixuc, perquè no els lleve un temps valuós de la seua tasca educativa.

Enric Salom

Professor de l'IES Rei en Jaume d'Alzira

La majoria d'activitats laborals estan planificades. Abans de començar a realitzar una tasca s'ha de saber què hem de fer, quan, en quant de temps, amb quines eines, per a qui... Aquesta planificació és el que en l'àmbit docent es denomina programació i esdevé imprescindible per a poder adaptar el currículum de cada matèria al context concret en què estem treballant. És per això que, tenint en compte les característiques dels nostres alumnes, haurem de decidir no sols què donem, sinó com els fem arribar els continguts, quins recursos usarem i quin tipus d'activitats ens poden ajudar a aconseguir els objectius. Així mateix, hem de tenir clar com avaluarem i fer-ho públic des del primer moment. Els alumnes han de conèixer quins criteris d'avaluació aplicarem i quins són els instruments que utilitzarem: l'observació del treball diari a classe, els treballs, la llibreta, els exàmens... El fet de programar ens permet, en definitiva, planificar unes accions i adaptar-les als seus destinataris.

Pepa Guardiola

Mestra de Primària CEIP Port de Xàbia

Hom pot imaginar un fuster construint una cadira sense tenir present el disseny, les mesures, els acoblaments...? És possible preparar un dinar de celebració sense triar menús, revisar receptes, preveure convidats, adquirir productes òptims...? Si per a fer una cadira o un àpat, cal una planificació, com podem «fer classe» sense saber què ensenyarem, com ensenyarem i qui serà el nostre aprenent?

La senzillera expressió «fer classe» comporta un dels treballs més complexos i de més responsabilitat en qualsevol societat. Perquè no es treballa amb matèria inerta, sinó viva, que pensa, sent, evoluciona; perquè no es tracta de transformar objectes, sinó de formar subjectes protagonistes d'una societat que dependrà de l'actuació dels seus membres per a avançar o retrocedir.

Així doncs, és impossible, ningú no se'n fiarà, ni hom pot imaginar un mestre o una mestra que no elabore una programació d'aula adequada, utilitze bons materials i aplique els millors recursos.

Fco. Antonio Sevilla

Inspector d'Educació

Programar implica concretar i complementar el currículum, adequar-lo a l'alumnat i, també, al centre. És una eina fonamental per a ordenar els diferents aspectes didàctics i pedagògics que cal desenvolupar per a un ensenyament-aprenentatge de qualitat. També és un instrument en contínua revisió.

Mitjançant la programació, els docents es plantegen els objectius, els continguts (conceptes, procediments i actituds), els criteris d'avaluació, les activitats generals, de reforç i d'ampliació, la metodologia, les competències bàsiques (sols en l'ensenyament obligatori), el tractament de la diversitat i els materials curriculars.

Pel que fa a aquests últims, és de gran importància la selecció i l'ús que se'n fa. Un principi bàsic que cal observar és que el docent no és qui ha d'adequar-se als materials, sinó que aquests s'han d'adaptar a les característiques individuals de l'alumnat, al seu entorn pròxim, al projecte educatiu del centre i a la seua concreció curricular.

Un projecte normatiu, complet i actual

El Projecte Aventura ofereix materials per a les àrees de Valencià, Castellà, Matemàtiques, Coneixement del Medi i Música. També, en coedició amb Algar Editorial, s'han elaborat les versions en castellà, a fi de poder satisfer les diverses realitats escolars que hi ha a les comarques valencianes. A més dels llibres de text, el projecte té una gamma de material complementari àmplia que facilita l'atenció de la diversitat: quaderns de matemàtiques, quaderns de valencià i de castellà, llibres per al valencià com a segona llengua d'aprenentatge, recursos sonors, guia del professor...

En el curs 07-08 va nèixer el Projecte Aventura, un conjunt de llibres de text i materials complementaris per a les quatre grans àrees de Primària, dissenyats a partir de l'aprovació de la Llei Orgànica d'Educació (LOE). Al primer i segon cicle de Primària se sumaran enguany els llibres per al tercer cicle (5é i 6é). D'aquesta manera, a partir del proper curs, els alumnes podran estudiar amb el material complet i innovador del Projecte Aventura en tots els cicles de Primària.

Un projecte elaborat per a facilitar la tasca educativa

El Projecte Aventura està dissenyat per a facilitar al màxim el treball docent, oferint diferents eines que amplien i ajuden a assolir els continguts de cada matèria. Els llibres són visualment molt atractius, pràctics i clars, per tal de permetre al mestre planificar fàcilment els continguts i treballar en cada moment les competències bàsiques que determina el nou currículum.

La guia del professor inclou les solucions per a les activitats i suggeriments, activitats de reforçament i de vocabulari relacionat amb el tema o de temes transversals per tal d'educar

Un projecte atractiu i innovador

Els llibres del Projecte Aventura estan fets des d'una perspectiva valenciana perquè resulten més pròxims a l'alumnat. Amb referents coneguts és més fàcil interioritzar cadascun dels plantejaments exposats. Alhora, no es perd de vista la globalitat i diversitat que marca la nostra vida quotidiana.

Les activitats proposades es caracteritzen pel seu vessant lúdic, per tal de fer més agradable i atractiu el procés d'aprenentatge. A més, el contingut té en compte una major interacció entre mestre i alumne, amb uns continguts transversals que per-

SABIES QUE...?

La paraula **cèl·lula** va ser emprada per primera vegada per Robert Hooke, qui, observant amb un microscopi un tall de suro prim, va notar que el material era porós i que aquests porus formaven cavitats a manera de cel·les a les quals va anomenar cèl·lules.

també en valors i de proporcionar un coneixement més ampli i interdisciplinar a l'alumnat.

Com a novetat, enguany s'ha creat el Portal de Recursos Digitals Educatius de Bromera.txt digital.bromeratxt.com, podrà trobar-se més informació, animacions, gràfics i altres suports per a poder ampliar o reforçar el temari. D'aquesta manera, es para especial atenció en un dels aspectes incorporats en la nova llei: l'ús de les noves tecnologies.

meten aprendre a aprendre, a comprendre, a ser creatiu i a desenvolupar l'autonomia en qualsevol de les matèries que s'estiguen impartint.

PER A SABER MÉS

El **dia sense cotxe** se celebra anualment per tal de conscienciar la ciutadania de l'excés de vehicles que circulen per la ciutat. Aquesta iniciativa promou la reducció o la supressió de la circulació de cotxes en una part de la ciutat o en tota. El mateix dia solen fer-se activitats esportives, marxes a peu o passejos amb bicicleta per a comprovar el canvi que comporta la reducció del trànsit rodat.

Bastants ciutats ja han aprovat delimitar zones per als vianants, on l'ús dels cotxes s'ha restringit a favor dels ciutadans.

La bicicleta és un mitjà de transport respectuós amb la natura.

VALORA I COMENTA

La península Ibèrica formà part de l'Imperi Romà. Les ciutats més importants d'aquesta època van ser: **Hispàlis** (Sevilla), **Tàrraco** (Tarragona), **Lucus Augusti** (Lugo), **Caesaraugusta** (Saragossa) i **Emerita Augusta** (Mèrida). Els romans hi van deixar aqüeductes, calçades, teatres, temples... i les xifres romanes: set lletres majúscules.

Un projecte complet per a cada àrea

Llengua i Lengua

En l'àrea de Llengua estan disponibles els llibres *Micalet*, per a l'estudi del valencià; *Tilde*, per a castellà, i *Tabalet*, per a valencià com a segona llengua d'aprenentatge. En cadascun d'ells es potencien les habilitats de parlar, escoltar, llegir i escriure; es dona prioritat als aspectes comunicatius amb l'objectiu d'afavorir la competència lingüística; i es posa a l'abast una extensa programació d'animació lectora i un ampli ventall de textos. A més, el treball gramatical i ortogràfic està plantejat d'una manera intuïtiva, fomentant la creativitat per mitjà d'activitats guiades de producció textual.

Els materials disponibles per a l'alumne comprenen, a més del llibre de text i del llibre de lectura, els quaderns de llengua, tres per curs, que són especialment útils com a complement de la tasca diària a l'aula.

Matemàtiques

Capicua (també disponible en castellà) és el llibre de matemàtiques. Un dels seus aspectes més destacats és la no-segmentació per unitats de les diverses àrees. Així, en un mateix tema podem trobar activitats de geometria o de càlcul, però també lectures sobre temes matemàtics, plantejament de problemes quotidians, activitats per a desenvolupar el raonament i la capacitat d'abstracció, etc.

Amb els calaixets de matemàtiques (quaderns trimestrals) els alumnes treballen el càlcul i la numeració coordinadament amb les activitats del llibre de text, i així es permet el treball sistemàtic de les operacions matemàtiques. A més, disposen de taules, jocs lògics i referents visuals que asseguren l'adquisició del concepte numèric. El professor disposa també d'un CD amb totes les lectures que apareixen en el llibre de text de l'alumne.

Coneixement del Medi

Natura (en valencià i castellà) està plantejat per a acostar els alumnes al coneixement del món a partir de l'entorn més immediat. Recull activitats d'expressió oral, lectures informatives (recopilades en un CD disponible per al docent), dossiers informatius amb activitats, curiositats i activitats per a ampliar, a més d'experiments fàcils per a treballar el mètode científic. Les il·lustracions es combinen amb fotografies per a facilitar l'aprenentatge.

El material també s'acompanya de murals per a l'aula sobre astronomia, el cos humà o mapes polítics. Com a novetat, Bromera ha creat una col·lecció de llibres de lectura basats en aquesta àrea. Es tracta d'«El Club de la Ciència», una sèrie de llibres que combinen l'entreteniment amb el repàs dels continguts del curs.

Música

En aquesta àrea trobem els volums *Flauta en concert*, *Piccolo flauta 1 i 2* i el llibre *Andantino*. Amb el primer material, l'alumne pot perfeccionar la tècnica de la flauta i acostar-se a diverses obres de la història de la música, gràcies al contingut estructurat en blocs genèrics: clàssic, pop, cinematogràfic i tradicional. Els dos volums *Piccolo* recullen cançons valencianes i exercicis ordenats d'una manera progressiva, a més de treballar el cant, la lectura musical i la interpretació amb la flauta.

Els quaderns *Andantino* estan estructurats en unitats didàctiques i treballen la lectura i escriptura musical, el ritme, l'entonació i l'educació vocal i auditiva. A més de cançons populars valencianes, contenen activitats de lectura rítmica i melòdica, activitats de creativitat i escriptura i com a recurs per al professor, la guia didàctica i el CD amb els acompanyaments de les cançons.

Artur Parcerisa:

«Els materials curriculars han de facilitar el procés d'aprenentatge»

Cristina Simón

Els materials curriculars fan de mitjancers entre l'ensenyament i l'aprenentatge. Poden ser una ajuda a l'hora de desenvolupar el projecte docent, però també pot passar que esdevinguin projecte i que el professorat es pose al seu servei. Per a evitar-ho i fer dels materials curriculars un recurs útil i adequat, cal que el professorat els avaluï i prengui decisions segons l'ús que se'n fa en el dia a dia de l'aula. Artur Parcerisa és professor titular del Departament de Didàctica i Organització Educativa de la Universitat de Barcelona. Ha sigut vicerector de Política Docent de la UB (2005-2008) i forma part del grup de recerca sobre entorns i materials per a l'aprenentatge (EMA). Seu és el treball *Materiales curriculares. Cómo seleccionarlos y usarlos*, i d'això justament ens parla.

La riquesa de les interaccions educatives que es donen a escola supera qualsevol planificació, però és molt important tenir clar què es pretén aconseguir i quines activitats i estratègies seran més adients

Què és la programació d'aula?

La programació d'aula ha existit sempre, encara que de diferents maneres, com apunta Parcerisa: «De vegades, aquesta planificació ha sigut molt detallada i en altres casos s'ha tractat només d'idees generals que s'adaptin segons la dinàmica de l'aula. La programació consisteix a preveure com es desenvoluparà el currículum: objectius que es volen assolir, continguts que s'han d'ensenyar i en quina seqüència, estratègies i tècniques metodològiques i organitzatives, recursos i sistemes i instruments d'avaluació». És una guia

orientativa que «ajuda a donar coherència a l'acció educativa, però necessàriament s'haurà de reajustar en funció de la direcció que agafen els processos d'aprenentatge», i en aquest sentit afegeix que «la mateixa programació hauria de preveure com es farà el seguiment del procés d'aprenentatge de l'alumnat i ser prou flexible per a permetre les modificacions que calga».

La programació pot millorar les classes perquè les fa més coherents: «No hem d'oblidar», assenyala, «que l'educació escolar és intencional: fem determinades activitats i accions perquè pretenem assolir uns objectius. No s'ha de pretendre planificar-ho tot perquè la riquesa de les interaccions educatives que es donen a escola supera qualsevol planificació, però és molt important que el professorat dispose de temps i espais per a reflexionar sobre què pretén aconseguir i quines activitats i estratègies seran més adients per a ajudar en l'aprenentatge». Dedicar temps i espai a programar facilita la reflexió

i afavoreix que en les classes es tinga més clar cap on es vol adreçar l'ensenyament de l'alumnat. Comenta també Parcerisa que «així es facilita que es puga compartir millor amb els alumnes i les alumnes el sentit del que es fa, el que es pretén i els criteris que han de servir per a avaluar si s'està avançant en l'aprenentatge. I això afavoreix el mateix procés».

Objectius i continguts s'hauran d'ajustar als que s'ha marcat el professor o la professora, i el material com a recurs s'haurà d'adaptar al que pretenem ensenyar, i no al revés

Avantatges per a l'ensenyant

Parcerisa considera que «la programació permet al professor o la professora prendre decisions més fonamentades sobre com ensenyar i li proporciona l'oportunitat de millorar, dia a dia, la seua pràctica docent. D'aquesta manera s'intervé en l'aula d'una manera més orientada: potser caldrà fer voltes i fer marrades per atendre les dificultats i els obstacles per a l'aprenentatge, o bé avançar més ràpid del previst, però cal tenir clar cap on es vol anar». Així mateix, programar ofereix la possibilitat d'analitzar experiències anteriors i plantejar-se què es pot introduir o què es pot modificar per a millorar els processos d'ensenyament/aprenentatge.

A l'hora d'elaborar aquests materials curriculars, el docent «com a primera referència ha de prendre el projecte curricular del centre». Una vegada estiga clar aquest marc –els materials curriculars i especialment els llibres de text, juntament amb les guies didàctiques–, es va concretant la programació. Aquests materials facilitaran la feina, però l'autor adverteix que «cal tenir molt present que s'han d'entendre com un recurs al servei del projecte educatiu que vol desenvolupar el centre, no com unes programacions directament aplicables. Cal consultar diversos llibres de text i altres materials: monografies, DVD, quaderns de treball, etc., sense obli-

dar les possibilitats dels materials que no s'han dissenyat expressament per a educar, com diaris i revistes, programes de televisió, videojocs...».

Criteris per a un material didàctic adequat

Un primer criteri, en opinió de Parcerisa, és que «responga a les intencions educatives: objectius i continguts s'hauran d'ajustar als que s'ha marcat el professor o la professora, i el material com a recurs s'haurà d'adaptar al que pretenem ensenyar, i no al revés. En segon lloc, per a facilitar el procés d'aprenentatge, podria incloure, per exemple, elements que motiven l'alumnat, que afavorisquen la comprensió reflexiva o la generalització, que provoquen la formulació de preguntes i el qüestionament de les coses, que apliquen els coneixements a la realitat, etc.». No es poden deixar de banda, però, els aspectes formals: «el material ha de ser agradable i fàcil d'usar. D'altra banda, cal ser molt conscients que l'alumnat és divers (en capacitats, ritmes d'aprenentatge, interessos, històries acadèmiques, relacions amb els companys, etc.) i que un sol material no respon a aquesta diversitat. És per això que l'adequació també dependrà de com es faça servir (com un manual únic o bé com un recurs compatible amb altres fonts d'informació; com una pauta del que s'ha de fer o com una guia orientativa que admetrà variacions en funció de l'alumnat)».

La qüestió clau és, en paraules del professor, «que la programació responga al que pretén el centre i el seu professorat i que els materials servisquen de suport. Perquè aquests siguin un recurs al servei del nostre projecte cal analitzar-los: objectius i continguts que desenvolupen, activitats que proposen... i, en funció d'aquesta anàlisi, prendre decisions. Això només s'aprèn practicant, treballant amb els companys i les companyes, reflexionant en comú. Po-

sar en marxa processos de treball en equips docents és la millor estratègia, tot i que de vegades no resulta fàcil perquè hi estem poc acostumats». Per sort, hi ha treballs com els que ell mateix ha realitzat, *Materiales curriculares* i *Planificación y análisis de la práctica educativa*, tots dos ben distribuïts i que han gaudit d'una bona acollida. Sobre el darrer, remarca que «desenvolupa la idea de la se-

Els materials curriculars s'han d'entendre com un recurs al servei del projecte educatiu que vol desenvolupar el centre, no com unes programacions directament aplicables

qüència formativa que, al meu parer, és una manera de pensar en la programació i en l'anàlisi de la pràctica educativa que permet millorar-la pas a pas».

Un suport per a avançar

Hui dia, als professors els pot resultar més senzill fer una programació d'aula perquè disposen de més fonts d'informació en què basar-se. Com diu Parcerisa, «hi ha algunes editorials i revistes amb gran prestigi en el món educatiu. A més, Internet facilita molt trobar informació. El problema rau en el fet que, per a una part del professorat, treballar amb llibres de text que t'ho donen tot fet resulta molt còmode, tot i que sovint això signifiqui traspassar a les editorials una part notable de la nostra responsabilitat com a docents. Si es vol trobar informació sobre recursos que poden ajudar a programar i a analitzar la pràctica educativa, es troba, però s'ha de fer un esforç per a buscar-la, i mostrar inquietud i curiositat». Així doncs, una bona planificació pot significar un avanç? Artur Parcerisa ho té molt clar: «L'avanç o el signe de qualitat de l'acció educativa és que la programació estiga feta per qui l'haurà de portar a terme, de manera que constituïska una bona oportunitat per a donar coherència a la intervenció educativa i millorar-la programació rere programació».

La teua recomanació

TXT ofereix aquest espai per als seus lectors perquè pugues recomanar llibres, pel·lícules, obres de teatre... que t'hagen resultat interessants per la seua relació amb l'educació i l'ensenyament. Si trobes algun llibre que creus que els teus companys de professió no s'haurien de perdre, conta'ns-ho per correu electrònic a txt@bromera.com o per correu postal a Revista TXT (Ap. de Correus 147, 46600 Alzira) indicant «Recomanació» en el sobre. Juntament amb el text en què ens expliques per què t'ha agradat (2.000 caràcters aprox.), cal que adjuntes una fotografia de carnet i les dades personals (nom, cognoms, centre educatiu on treballes, adreça i telèfon). Si vols recomanar una pel·lícula, cançó, exposició... envia'ns un text que no supere els 500 caràcters. Els autors de les recomanacions publicades rebran un llibre de Bromera com a obsequi.

Carme Martínez Devesa,
professora d'Educació
Secundària de l'IES
L'Almadrava de Benidorm,
ens recomana

Aquest programa ofereix un interessant conjunt d'eines educatives destinades a afavorir un aprenentatge cooperatiu dins de l'aula amb la finalitat de promoure la interacció i l'heterogeneïtat entre els alumnes alhora que permet l'assimilació dels continguts i objectius didàctics.

Programa de desarrollo de conductas de cooperación en el alumnado, de José Emilio Linares Garriga. Consejería de Educación y Cultura. Región de Murcia. Format CD [Contingut accessible des de <http://cooperación.murciadiversidad.org>]

L'autor presenta un seguit d'estratègies didàctiques que possibiliten la relació social entre els individus mitjançant una estructura cooperativa que fomenta la competitivitat, entesa com un increment de les diferències individuals. En aquest sentit, José Emilio Linares G. aconsella l'aprenentatge cooperatiu mitjançant el treball en grups reduïts d'alumnes diversos; amb això, s'aconsegueix la captació dels continguts i del treball en equip i la responsabilitat a la contribució de l'aprenentatge de la resta de companys que integren el grup.

En aquest model intervenen tots aquests elements interrelacionats, amb la qual cosa, es potencien les relacions interpersonals a

més del coneixement i l'apropament entre els diferents individus. És a partir d'aquesta filosofia que l'autor proposa l'organització a través d'un mode cooperatiu, individualista i competitiu. Així doncs, i amb la pretensió d'assolir aquests objectius, exposa una sèrie de trets que ha de contenir aprenentatge cooperatiu com és el cas de l'estructura de les activitats, de la recompensa i de l'autoritat; en concret, recomana el plantejament d'un treball divers entre els components d'un grup en què tots els membres tenen alguna cosa a executar segons les seues possibilitats.

Sens dubte, aquest plantejament en petits grups concedeix un paper participatiu a l'alumnat en què el docent esdevé mediador per tal que els individus evolucionen en l'aprenentatge, fet que atorga un canvi individual i personalitzat a més d'aprendre a cooperar i aprendre mitjançant la cooperació.

Ara bé, aquests factors s'han d'ajustar a uns objectius bàsics de l'enfocament incliusiu; en aquest cas, argumenta la diferència que s'hi reflecteix entre aquest mètode en relació a un altre d'individualista i incideix en les conseqüències que per als individus té el rendiment de la resta de companys.

En conclusió, aquest manual proporciona un ventall de recursos concretats en la planificació i l'organització de tasques que afavoreixen un aprenentatge cooperatiu; es tracta, doncs, d'una eina adreçada a tots els professionals docents, que es pot aplicar en l'etapa educativa infantil i en l'ensenyament secundari obligatori.

Lluís Carratalà, de Vinaròs, ens recomana la pel·lícula La clase

François és professor en un institut conflictiu en el qual coincideixen una vintena d'alumnes d'entre 13 i 15 anys de diverses ètnies. Comença un curs nou i François es prepara contra el desànim per a aportar la millor educació als alumnes. Però les cultures i les actituds s'enfronten a l'aula i acaben frustrant l'entusiasme del professor. Un retrat del que passa durant un any lectiu en una classe d'aquestes característiques, guardonat amb la Palma d'Or de Cannes, i que ens permet sentir-nos identificats en moltes de les situacions que es plantegen.

flauta

Flauta en concert

- ✿ Per a perfeccionar la tècnica de la flauta i per a acostar-nos diverses obres de la història de la música.
- ✿ Estructurat en blocs: música clàssica, pop, de cine i tradicional d'arreu del món.

Piccolo flauta 1 i Piccolo flauta 2

- ✿ Reculls de cançons valencianes i exercicis ordenats d'una manera progressiva.
- ✿ El mètode arriba a l'octava.
- ✿ Permet el treball del cant, la lectura musical i la interpretació amb la flauta.

per a escriure

lectoescriptura musical

Andantino

- ✿ Quaderns estructurats en unitats didàctiques.
- ✿ Formació en la lectura i l'escriptura musical i en aspectes del ritme, l'entonació, l'educació vocal i auditiva.
- ✿ Amb cançons populars valencianes, activitats de lectura rítmica i melòdica, i activitats de creativitat i escriptura.
- ✿ Per al professorat, la guia didàctica i el CD de recursos sonors amb els acompanyaments de les cançons.

Per als sis cursos de Primària

Batxillerat Valencià, llengua i literatura

novetat
curs
09/10

- Amb els objectius i la metodologia de la LOE.
- Estudi de la llengua des d'un punt de vista comunicatiu, amb les eines necessàries per al comentari de text.

Materials per al professorat

projecte

REpunt

TALLER DE LLENGUA Valencià per a l'ESO

- ▶ Dirigits als alumnes que cursen l'optativa del Taller de llengua de valencià.
- ▶ Vàlids per a les classes de repàs, de desdoblament, de recuperació; per al grup de diversificació curricular, grup d'adaptació curricular (PAC)... i com a tasques d'estiu.
- ▶ Ofereixen flexibilitat metodològica atès que els continguts s'hi presenten en pàgines i apartats independents.